

THEODOR DAMIAN

FEMEIA ȘI CALEA MÂNTUIRII
CHIPUL POETIC AL FEMEII

LIMES
2021

Volumul este rezultatul unui proiect îngrijit de Pr. Prof. Univ. Dr. **Theodor Damian**, realizat în cadrul parteneriatului dintre **Institutul Român de Teologie și Spiritualitate Ortodoxă** din New York (<http://www.romaniun-institute-ny.org/>), **Academia Elitelor, Modelelor și Valorilor** (<https://elitelor.ro/>) și **AROLA – Asociația Auxiliară a Femeilor Ortodoxe Române din America** (<https://www.arola.us/index.php/ro/>), parteneriat reprezentând o veritabilă tribună pusă la dispoziția purtătorilor de lumină (suflute nobile ale societății românești), invitați să ne vorbească nouă, tuturor, despre drumul care urcă spre înălțimi, despre modele de valori, caracter, viață, activitate, denne de urmat de către generațiile tinere, despre cum să ne regăsim și dezvoltăm fiecare propria identitate și cale în viață, dar în același timp să învățăm a trăi frumos, în armonie, comuniune și împărtășire cu toți ceilalți membri ai comunității, precum și cu dragoste, respect și grijă față de natura înconjurătoare.

Cartea a apărut sub patronajul spiritual al **Mitropoliei Ortodoxe a celor două Americi, a Episcopiei Române Ortodoxe de Canada**, cu binecuvântarea **ÎPS Părinte Mitropolit Nicolae** și a **PS Părinte Episcop Ioan Casian**, cu sprijinul doamnei **Preoteasă ing. Claudia Aileni** și conține în prima parte conferința academică intitulată „Femeia și mântuirea lumii” susținută de domnul **Pr. Prof. Univ. Dr. Theodor Damian**, iar în partea a II-a conferința culturală „Femeia, poezia lumii” realizată cu aportul a 14 participanți din Diaspora – SUA (New-York, Florida, Georgia, Connecticut), Canada (Toronto, Ottawa, St Hubert), Germania (Winzer) – și din România (Iudețele: Ilfov, Iași, Suceava, Bacău, Timiș, Bihor).

Editura LIMES

Str. Castanilor, 3

407280 Florești, Cluj

Tel.: 0264-544109; 0723-194022

E-mail: edituralimes2008@yahoo.com

www.edituralimes.ro

Descrierea CIP poate fi consultată pe site-ul Bibliotecii Naționale a României

Foto coperta I: Sfânta Ana, ocrotitoarea AROLA („Pe ceea ce a născut Viața, în pânțele o ai purtat, pe curata Maica lui Dumnezeu, de Dumnezeu gânditoare, Ana. Pentru aceasta, acum la primirea cerească, unde este locașul celor ce se veselesc întru slavă, bucurându-te acum te-ai mutat; cere pentru cei ce te cinstesc pe tine cu dragoste iertare de greșeli, pururea fericită.” – Troparul Sfintei Ana)

<https://www.arola.us/index.php/ro/>

Cuprins

Lista participanților	7
Partea I: Femeia și mântuirea lumii.....	9
Preliminarii	13
Femeia – chipul mamei	15
Femeia – vocația educației.....	18
Eva și Sf. Fecioară	20
Fiat	21
Înălțimea chemării	22
Sf. Fecioară – Sf. Duh	24
Vocația slujirii	26
Rolul femeii creștine în pastorația din diasporă	28
Concluzie	29
Întrebări și răspunsuri.....	30
Partea a II-a: Femeia, poezia lumii – selecție de versuri și gânduri	47
Bio-bibliografie: Pr. Prof. Univ. Dr. Theodor Damian.....	93

FEMEIA ȘI MÂNTUIREA LUMII¹

Preoteasa Claudia Aileni: Părintele Theodor Damian s-a născut la 28 decembrie 1951, la Botoșani, este absolvent al Institutului Teologic București, cu un master în teologie la Princeton Theological Seminary, un doctorat în teologie la Fordham University, New York, 1993 și altul la Universitatea București, în 1999. S-a stabilit în 1988 în Statele Unite unde a fondat Institutul Român de Teologie și Spiritualitate Ortodoxă, cu Parohia Ortodoxă Română „Sfinții Apostoli Petru și Pavel”, din Astoria, New York, precum și Cenaclul Literar „Mihai Eminescu” din același oraș. Toate în 1993. Din 1994 publică revista academică *Symposium*, iar din 1996 revista bilingvă română-engleză – *Lumină lină/Gracious Light* – revistă de spiritualitate și cultură românească. Între anii 2000-2017 a publicat revista academică *Romanian Medievalia*. Este autorul a numeroase lucrări teologice și literare; teolog, poet, profesor universitar, eseist de factură creștin ortodoxă, important promotor cultural și editor. Câteva dintre publicațiile sale teologice sunt: *Introducere în istoria creștinismului – primul mileniu*, *Răsăritul cel de sus*, *De la Naștere la Înviere*, *Implicațiile spirituale ale*

¹ Conferință duhovnicească pornind de la cartea cu același titlu a lui Paul Evdokimov susținută de P.C. Pr. Prof. Dr. Theodor Damian de la Biserica „Sf. Apostoli Petru și Pavel”, Astoria, New York, 10 aprilie 2021 cu binecuvântarea ÎPS Arhiepiscop și Mitropolit Dr. Nicolae Condrea și a PS Episcop Ioan Casian, la invitația Dnei preotese ing. Claudia Aileni, în cadrul conferințelor duhovnicești organizate de Asociația Doamnelor Mitropoliei Ortodoxe Române a celor două Americi.

teologiei icoanei, Gregory of Nazianzus' Poetry and His Human Face in It. Dintre volumele de critică literară și eseuri amintim: *Trăirea în cuvânt* (interviuri), *Filosofie și literatură – O hermeneutică a provocării metafizice*, *Roua cărților*, *Pasiunea textului*. Între cărțile de poezie *Apofaze*, *Semnul Isar*, *Exerciții de înviere*, *Stihiri cu stăjnenei*, *Ispita rănii*, *Calea împărăției*, *Rugăciuni în infern*, *Lazăre, vino afară*, *Perihoreze* (unele au fost traduse în engleză, germană și albaneză). A publicat peste 500 de studii, eseuri, recenzii, articole în cărți, ziare și reviste, academice și literare. A participat și prezentat comunicări științifice la peste 100 de congrese internaționale din Statele Unite ale Americii, Cipru, Finlanda, România, Japonia, Malta, Polonia, Turcia, Portugalia, Brazilia, Grecia dintre care, la peste 70 a avut sesiuni organizate și prezidate personal. Preotul, poetul și cadrul didactic universitar Theodor Damian a primit, în 22 martie 2016, titlul de Doctor Honoris Causa din partea Universității Bioterra din București. Preafericitul Părinte Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române a transmis felicitările sale și l-a îndemnat pe filosoful și teologul Theodor Damian să continue activitatea pastoral-misionară pentru românii din diaspora, apreciindu-l ca fiind „o personalitate recunoscută care transmite lumină românilor din diaspora”.

Vă mulțumim pentru că ați acceptat invitația noastră la conferință. După conferința Părintelui, așteptăm întrebările dumneavoastră, deopotrivă pe zoom și pe facebook.

Pr. Theodor Damian: Bună ziua tuturor, bine v-am găsit! Stimată doamnă Preoteasă Claudia, vă mulțumesc pentru super-

generoasă prezentare; era cazul de mult mai puțin. Vă mulțumesc, în primul rând, pentru invitația de a fi alături de dumneavoastră la acest important eveniment. Desigur, mulțumesc și doamnei Maria Dumbrăveanu pentru promovare și corespondență, precum și Părintelui Protopop Daniel Ene care este aici de față și nu în ultimul rând, mulțumesc Înaltpreasfințitului nostru Arhiepiscop și Mitropolit Nicolae, care a dat de la bun început binecuvântarea pentru acest eveniment. Mulțumesc, de asemenea și lui Ștefan, prietenul meu, care este expertul tehnic al acestei întâlniri pe platforma Zoom.

Preliminarii

Tema conferinței de astăzi este preluată din titlul minunat al unei cărți a lui Paul Evdokimov, marele teolog rus emigrat în Franța înaintea revoluției socialiste din 1917, o dată cu o pleiadă de alți teologi ruși care au dus, practic, ortodoxia în occident; volumul său se intitulează *La femme et le salut du monde – Femeia și mântuirea lumii*, o carte care a avut mare ecou atât în lumea ortodoxă, cât și în lumea occidentală, catolică și protestantă.

M-am gândit că ar fi bine să încep aceste reflecții cu un motto care exprimă într-un mod comprehensiv (deși foarte simplu) ceea ce urmează să spun în continuare. Și anume, e vorba de poemul *Cântecul potirului* de Nichifor Crainic. Voi da citire doar la două dintre strofe, care sunt legate de chipul minunat al femeii potrivit temei noastre de astăzi.

*Când pâinea-n cuptor semăna cu arama,
Bunica și mama
Scoțând-o sfielnic cu semnele crucii,
Purtau parcă moaște cinstite și lucii
Ca pâinea, dând abur cu dulce miros,
Părea ca e barba lui Domnu Cristos.*

*Din coarda de viță ce-nfășură crama
Bunica și mama
Mi-au rupt un ciorchine, spunându-mi povestea;
Copile, grăiră, broboanele-acestea
Sunt lacrimi de mamă vărsate prinos
La casnele Domnului nostru Cristos.*

Iar partea a doua a acestui motto este din poemul *Ne trebuie o egipteancă* (din volumul meu de poezie *Lazăre, vino afară*) pentru că am sărbătorit de curând ziua cuvioasei Maria Egipteanca și o vom sărbători din nou peste două duminici.

*Ne trebuie o egipteancă la fiecare
Așa cum îi trebuie călătorului un semnal de plecare
Un semnal, sau poate, o stea
Ce știe un singur drum
Acela spre Bethleemul Iudeii
Locul unde cade Cerul pe Pământ
De înfloresc, fără să fi fost semănați, stânjeneii*

*Ne trebuie o Marie, o egipteancă la fiecare,
Să ne conducă
Din partea în care am murit
În partea unde nu se mai moare.*

Pentru că vorbim de chipul femeii, pe de o parte, iar pe de alta, de anul diasforei, așa cum a fost conceput de Preafericitul Părinte Patriarh Daniel și de către Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, m-am gândit ca această conferință să aibă două părți: una în care eu voi prezenta chipul femeii sub diferite aspecte – la nivel teologic, la nivel social, personal și din alte puncte de vedere – venind spre final cu unele concluzii legate de rolul femeii în diasporă, în pastorația românilor creștini ortodocși în cazul nostru, final care va deschide partea a doua, mai precis sesiunea de întrebări și răspunsuri, în fond, conversația pe tema conferinței de azi.

Femeia – chipul mamei

Îmi pare bine că vorbim despre rolul femeii în viața lumii – și, cum spune titlul conferinței – în mântuirea lumii și că ne înscriem cu acest subiect între cele două date mari: 8 martie și 9 mai, zile dedicate femeii; prima onorând femeile în general, la nivel internațional, iar a doua onorând mama, în mod special, în tradiția americană. Cum știm, există unele voci care contestă necesitatea zilei de 8 martie sub pretext că în creștinism avem o altă zi ce reprezintă Ziua Femeii (și voi vorbi despre ea); totuși, după secole și milenii de umilire și

exploatare a femeii, de considerare că femeia este o creatură de mână a doua pentru motivele biblice arhicunoscute (Eva luată din coasta lui Adam) mi se pare foarte important că la nivel laic s-a luat inițiativa ca femeia să fie privită dintr-un alt unghi, din unul care să îi confere toată demnitatea de creatură după chipul lui Dumnezeu și, în același timp, de deplină egalitate cu demnitatea socială de care bărbatul se bucură și s-a bucurat de-a lungul veacurilor. Pe de altă parte, pe lângă 8 martie, avem, în tradiția americană, ziua de 9 mai care este Ziua Mamei și consider că noi cei care trăim aici, în America, suntem datori să încorporăm în cultura noastră de acasă cu care am venit aici (și cu care ne identificăm) și valorile care ne sunt potrivite, din cultura americană, așa cum și noi exportăm din valorile noastre identitare în societatea în care am venit să trăim.

Desigur că între aceste două borne – 8 martie și 9 mai – avem ziua cea mare, 25 martie, Praznicul Bunei Vestiri, care, practic, încununează cele două repere amintite și suntem cu toții de acord că Buna Vestire, când cinstim pe Preasfânta Născătoare de Dumnezeu și Pururea Fecioară Maria, reprezintă punctul nostru de orientare în privința oricăror considerații ce pot fi făcute pe tema chipului femeii.

Dacă vorbim de femeie, trebuie să vorbim de mamă. Deci calitatea de mamă este cea care îi dă femeii o dimensiune sfântă. Când spunem „mamă” spunem multe lucruri, între ele și acestea trei: puritate, tandrețe nesfârșită și dragoste necondiționată, calități legate între ele, în mod perihoretic –

am putea spune teologic. Puritatea ne duce cu gândul la sfințenie; ceea ce este pur este sfânt. În momentul în care ajungi la curăția totală a trupului și a sufletului și a vieții, atunci ajungi la treapta sfințeniei. Ce este sfânt, într-o definiție simplă a cuvântului, este pus deoparte, este ceva special, de aceea atunci când vorbim de această dimensiune sfântă a chipului femeii ne referim la ceva cu totul special, ceva ce are numai mama. Apoi, dacă vorbim de tandrețe, ne putem duce poetic și metaforic cu gândul – cum spune un sfânt părinte – „la tandrețea Duhului Sfânt care se purta deasupra apelor la facerea lumii”; dar și aceasta are de-a face cu sfințenia; și bineînțeles că și dragostea, pentru că aceasta duce cu gândul la eternitate și pentru că, totodată, dragostea este mai tare decât moartea. Așadar, pentru caracteristicile ei sfinte, întruchipate plenar în Sf. Fecioară Maria (cum arată și Paul Evdokimov în cartea lui) femeia este considerată ca având un rol special în mântuirea lumii.

Acest rol special este legat de vocația femeii; unul dintre elementele acestei vocații este educația. Aici ne referim la femeia creștină. Iar când vorbim de educație și de femeia creștină, implicit vorbim de Biserică. Pentru că Biserica este mireasa Marelui – or, mireasă înseamnă femeie. Deci legătura dintre mireasă și mire reflectă – după cum știm că promovează teologia creștină – relația dintre Biserică și Mântuitorul nostru Iisus Hristos. Iar Biserica este loc al mântuirii; deci dacă femeia este asociată cu Biserica – mireasa Marelui – înseamnă că ea are un rol exact, precis, major în mântuirea lumii; și cum

spun, unul dintre aceste roluri este legat de educația creștină în Biserică întru credința în Mântuitorul Hristos.

Femeia – vocația educației

Legat de această idee, mi-a plăcut un text al filosofului francez Maurice Zundel care spunea că „L’homme n’est pas encore; il faut qu’il devienne” – „omul încă nu există; el trebuie să devină”. Ce lucru extraordinar, devenirea aceasta, care se face în Biserică, prin educație religioasă întru credința noastră strămoșească și care vine în mod special de la femeie. De aceea femeia, ca educatoare în Biserică, are, precum Biserica, un rol profund mistagogic. Iar educația care se petrece în Biserică se face, desigur, întru cele sfinte: Sfânta Liturghie și Sfintele Taine. Și atunci când un om este educat de către mamă, chiar și soțul de către soția sa, întru cele sfinte, în Biserică, în context liturgic și al Sfintelor Taine, acel om devine un om liturgic, devine un om doxologic. Acesta este unul din rolurile importante pe care le are femeia în transformarea și devenirea omului.

Altfel spus, vocația femeii este legată de copii; femeia este născătoare de copii; îi naște și educă. Dar cine sunt copiii? Viitorii bărbați și viitoarele soții. De aceea se spune că bărbatul care nu ascultă de femeie este needucat. Oricâte școli ar avea și oricâte calificări academice sau profesionale, bărbatul care nu ascultă de femeie – de mamă în primul rând, pentru că femeia, spuneam mai devreme, este imaginea mamei – este needucat. De aceea, spune Paul Evdokimov în

cartea lui: „vocația femeii este de a proteja lumea bărbaților, în calitatea ei de mamă, și de a o salva, în calitatea ei de fecioară, dând lumii un suflet: sufletul ei” (*La femme et le salut du monde*, Ed. Desclée de Brouwer, Paris, 1978, p. 185. Restul citatelor și referințelor sunt din această ediție).

În ceea ce privește legătura dintre Sf. Fecioară și Mântuitorul Hristos, reflectată apoi în legătura dintre femeie și Biserică, iată ce minunat spune scriitorul bisericesc Clement Alexandrinul: „Nu există decât o singură mamă fecioară și îmi place să o numesc Biserică” (*Ibid.* p. 195). Deci Sf. Fecioară este Biserica, iar Biserica este mireasa Domnului. Dar inima Bisericii, spune Paul Evdokimov, este inima Maicii Domnului (p. 127). Sf. Serafim de Sarov consideră inima femeii un altar al lui Dumnezeu, locul unde Dumnezeu ne vorbește (Ozea 2, 16), de aici caracterul apofatic al inimii, tot în expresia lui Evdokimov (p. 41).

Tot legat de vocația femeii, filosofi creștini spun că principiul masculin este legat de verbul „a face” și de verbul „a avea” pe când principiul feminin este legat de verbul „esse” – „a fi”, ceea ce ne duce cu gândul la celebra carte a filosofului și teologului american Erich Fromm *To have or to be* („A avea sau a fi”). Atunci când punem în balanță aceste două lucruri vedem că „a fi” primează, pentru că „a fi” este prin excelență, spun teologii, o categorie religioasă (p. 185). Deci de acest „a fi” depinde verbul „a avea”, sau dimensiunea existențială bazată pe „a avea” și „a face”.